

PROBLEMI I POTEŠKOĆE KOD PREVOĐENJA S HRVATSKOGA NA NJEMAČKI JEZIK

PAVAO MIKIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 803.0:808.62:82.035
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno
: 1996-10-09
Received

Članak obrađuje poteškoće koje se javljaju prilikom prevodenja s hrvatskoga na njemački jezik. Praktična istraživanja pokazuju da se radi o mnogobrojnim pogreškama koje proishode iz područja morfologije, sintakse, leksikologije i ortografije. Te pogreške su često takve naravi da se prijevod ne može ni razumjeti.

Prevođenje kao jezična aktivnost zauzima veoma važno mjesto u području međuljudskih općenja i svekolikog sporazumijevanja. Ovu činjenicu potkrepljuju mnogobrojni prijevodi kulturnih, literarnih, religioznih, propagandnih i drugih tekstova.

Ovaj rad nastoji ukazati na moguće probleme i stvarne poteškoće koji se javljaju prilikom prevođenja, te ih želi drugačijim prijevodima i pojasniti. Pogreške koje se čine prilikom prevođenja, kao i nesporazumi koji nastaju zbog krivog prevođenja, ukazuju koliko je ova jezična disciplina važna i kako bi je trebalo sve više poticati i unapređivati.

0. Svrha istraživanja

Prevođenje je, zapravo, isto toliko star način sporazumijevanja, koliko je stara i činjenica da su na svijetu postojala dva ili više jezika, te da

su nositelji raznih jezika dolazili u međusobni kontakt.¹ No, kako su se jezici razlikovali i kako se razlikuju, i to na svim svojim područjima, prevođenje se nije smjelo i ne smije shvatiti tek kao umijeće da se jedan sadržaj izrazi riječima drugog jezika. Upravo obratno je slučaj; prevesti neki sadržaj iz jednog jezika u drugi, znači misliti prvo jednim te misliti drugim jezikom.² Tako, primjera radi, prevoditelj mora znati da se riječ *točno* prevodi na njemački riječju *pünktlich*, ali da se ove dvije riječi razlikuju u tome što u njemačkom govornom području *pünktlich* znači ni sekundu manje ni sekundu više, što je za hrvatsko govorno područje zasad ipak prestrog zahtjev. Isto tako možemo prevesti njemačku riječ *das Dorf* hrvatskom riječju *selo*. No ove riječi imaju sasvim drugačije konotacije, drugačije značenje. U njemačkom govornom području *selo* se razlikuje od svakog, i glavnog, grada samo po tome što je broj stanovnika manji, što su prodavaonice manje i sl. Međutim, što se može nabaviti u jednom gradu, to se može nabaviti i u jednom selu, samo što se na neke naručene stvari treba pričekati najviše jedan dan. U hrvatskom jeziku, *selo* se itekako razlikuje od grada, kamoli od glavnog grada, što u jednom potrošačkom društvu ne treba tumačiti dodatno.

Budući da većina prijevoda s hrvatskog na njemački jezik polazi od činjenice da prevesti neki tekst znači isti sadržaj izraziti riječima drugog jezika, s tim se poslom bave prevoditelji raznih kvaliteta, ne treba nas čuditi činjenica da kod prijevoda nailazimo na bezbroj grešaka koje potječu iz svih dijelova jezika, iz morfologije, iz područja leksikologije, iz područja sintakse, ortografije itd.

1. Prevođenje kao društvena pojava

Budući da se sporazumijevanje među partnerima istog govornog područja odvija neposredno, budući da oba govornika vladaju svim verbalnim i neverbalnim komunikativnim sredstvima, to je onda prevođenje posredno sporazumijevanje među govornicima. Kada dva govornika raspoložu kompetencijom samo svog jezika, potrebna im je osoba koja posjeduje jezičnu kompetenciju obaju jezika, kao i poznavanje izvanjezičnih datosti u

¹ Usp. W. Koller, *Grundprobleme der Übersetzungstheorie*, Bern / München 1972.
K. Reib, *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*, München 1971.
H. Friedrich, *Zur Frage der Übersetzungskunst*, Heidelberg 1965.

² Usp. L. S. Brachundarov, *Sprache und Übersetzung*, Leipzig 1979.
L. K. Latyschew, *Übersetzungslehre in Wort und Beispiel*, Moskau 1981.

oba govorna područja. Ovako gledano, može se reći da prevođenje nije spekulativna, nego naprosto praktična disciplina, a kako ona omogućuje međuljudski život i suživot, mora joj se pridati velika praktična važnost.

Prevođenje se odvija, u načelu, na dva načina: pismenim putem (*prevoditi/übersetzen*) i usmenim putem (*tumačiti/dolmetschen*).

Tumačenje je kao jezična aktivnost relativno mlado.³ Za razliku od prevođenja gdje prevoditelj ima tekst na raspolaganju te ga može više puta čitati, prevoditi i dotjeravati, tumač čuje izgovoreni govor samo jedamput, te ga tako mora odmah prevoditi na drugi jezik. Ovo podrazumijeva da tumač mora imati jako dobro pamćenje, sposobnost zapažanja i razlučivanja važnijeg od manje važnog, istančan osjećaj da pretpostavi što bi nakon izgovorenog moglo slijediti itd. Upravo iz navedenih razloga stoji tumač pod većim vremenskin pritiskom negoli prevoditelj; tumač nema dodatnih pomagala (rječnik, itd.) kao što to ima prevoditelj; tumač nema mogućnosti korekture niti ponovnog postavljanja pitanja itd. Zbog svega toga ne treba onda iznenaditi činjenica da se kod tumačenja ne može uvijek postići potpuna sadržajna istovjetnost govora u oba jezika.

Tumačenje se može podijeliti u dvije podvrste. U prvu podvrstu bi spadalo konsektivno tumačenje, dok bi u drugu podvrstu spadalo simultano tumačenje. Kod prvog načina tumačenja govornik iznosi jedan dio svog govora koji sadržajno čini, donekle, jednu cjelinu. Nakon izrečene takve cjeline, tumač prevodi na strani jezik. Nakon njega govornik iznosi drugi dio govora, i tako redom.⁴ Kod drugog načina tumačenja dijelovi govora se odmah prevode na drugi jezik, tako da ne dolazi do većih stanka između govornika i tumača.

Prevođenje kao jezična disciplina ima svoju povijest, barem kada se radi o prevođenju pisanih tekstova. Ta bi se povijest mogla u grubim crtama opisati na sljedeći način:

Najstariji dokazi pismenog prevođenja stavljaju se u doba egipatskih vladara, i to u treće tisućljeće prije Krista. Dakako, mlađi, ali zato i mnogo obimniji prijevod, potječe iz trećeg stoljeća prije Krista, a radi se o prijevodu *Septuaginte* s hebrejskog na grčki jezik,⁵ znači o cjelokupnom

³ Usp. F. K e i n z, *Psychologie der Sprache*. Vol. V. *Psychologie der Einzelsprachen*, Kronberg 1976.

⁴ Usp. J. A l b r e c h t, *Linguistik und Übersetzung*, Tübingen 1973
O. K a d e, *Zufall und Gesetzmäßigkeiten in der Übersetzung*, Leipzig 1968.
W. K o l l e r, *Grundprobleme der Übersetzungstheorie*, Bern 1972.
K. P r e i s, *Texttyp und Übersetzungsmethode*, Kronberg 1976.

⁵ Usp. P. W a l t e r s, *The text of the Septuagint, its corruption and their emendations*, Cambridge 1972.

prijevodu Starog zavjeta. Iz rimskog doba imamo mnogo prijevoda. Među njima posebnu pažnju privlači prijevod *Odiseje* Liviusa Andronicusa (240. prije Krista). U vremenu poslije Krista, pošto su pojedini europski narodi prihvatili kršćanstvo, nastaju brojni prijevodi *Biblije* na razne jezike: biskupa Wulfila u 4 st. na gotski, prijevod sv. Jeronima, poznata *Vulgata*, oko 400. godine itd. Pri stvaranju i oblikovanju teorije o prevođenju zauzima Martin Luther zasigurno posebno mjesto, budući da je prvi pisao traktate o prevođenju.

Oba spomenuta načina prevođenja, usmeno i pismeno, zahtijevaju od prevoditelja:

a) dvojezičnu kompetenciju, koja je u izvorišnom jeziku više receptivna, a u svršnome, jeziku na koji se prevodi, više produktivna;

b) poznavanje izvanjezičnih datosti u oba govorna područja.⁶ Poznavanje izvanjezičnih datosti u oba govorna područja omogućuje prevoditelju da neke dijelove teksta protumači, skрати ili pak proširi, o čemu će biti kasnije riječi.

Samo prevođenje može se odvijati na dva načina, te već prema tome razlikujemo ekvivalentno ili sadržajno-prerađeno prevođenje.

Kod ekvivalentna prevođenja sadržaj i obujam jednog teksta ostaje i u prevedenom obliku potpuno isti, tekstu se dakle ništa ne pridodaje niti se što oduzima. Ovakvo se pak prevođenje može izvesti na dva načina:

- doslovnim prevođenjem,
- nedoslovnim prevođenjem.

Doslovno prevođenje podrazumijeva ne samo to da sadržaj teksta ostane u oba jezika isti, nego da se taj sadržaj izrazi i istom vrstom riječi. Ako je sadržaj u jednom jeziku npr. izražen samo jednim prostim glagolom, onda se taj sadržaj ne smije u drugom jeziku izraziti kakvom glagolskom sintagmom. Ovakvi prijevodi su rijetki, ako ne i nemogući, budući da se za riječi koje ne postoje u svršnome jeziku moraju stvarati ili kovanice ili uzimati posuđenice.

Nedoslovno prevođenje je vrlo često, u načelu uvijek se i radi o nedoslovnom prevođenju, onome u kojem se sadržaj jedne riječi jednog jezika ponekad u drugi jezik prevodi kakvom sintagmom ili kakvom grupom riječi.

Kod sadržajno-prerađena teksta može prevoditelj izvorni tekst u prijevodu proširiti (proširenje), ili ga može na nekim mjestima skratiti (reduciranje). I proširenje i reduciranje zahtijeva od prevoditelja poznavanje izvanjezične datosti u oba govorna područja.

⁶ Usp. G. J ä g e r, *Translation und Translationslinguistik*, Halle 1975.

Proširenje izvorna teksta potrebno je onda kada prevoditelj zna da će prijevod biti nerazumljiv bez dodatnih informacija. Ovakva proširenja uvijek su potrebna ako se radi o kakvim povijesnim ili zamljopisnim datostima, ili kakvim običajima, vjerovanjima koja su govornicima drugog jezika nepoznata. Ako se primjerice, u izvornu tekstu spominje ime nekog otoka, jezera itd., onda će prevodilac, jer pretpostavlja da je podatak slabo poznat, proširiti tekst time što će u prijevodu navesti da se otok itd. nalazi u blizini kakva poznata grada i sl. Jedno malo proširenje imamo u sljedećem primjeru:⁷

"Biograd n/m smješten jugoistočno od Zadra je stari pitoreskni grad sa dugom turističkom tradicijom." (a)

"Biograd am Meer lieght südöstlich von Zadar und hat eine lange Tradition im Fremdenverkehr."

U hrvatskom je tekstu n/m poznato, no na njemačkom nije, zato se moralo malo proširiti, zapravo navesti cijelo ime *am Meer*.

Reduciranje kakva teksta je također vrlo česta pojava, pogotovu onda kada jedan jezik ima diferenciraniju semantiku u sklopu nekih riječi. Tako se prijevod s hrvatskog, kada se, npr. radi o riječi *prst*, u njemačkom može skratiti. U hrvatskom se mora naime navesti radi li se o prstu na nozi ili na ruci, a umjesto npr. skupine riječi *prst na nozi* u njemačkom se uzima samo jedna riječ *die Zehe*. Međutim, reduciranja nekog teksta su ponekad svojevoljna i ne mogu se opravdati. U nekim su slučajevima čak i štetna. Tako je gore navedeni tekst u njemačkom prijevodu reduciran, budući da je izostavljeno *stari pitoreskni grad*, što je za Biograd n/m zasigurno važno odličje.

2. Konkretni problemi i poteškoće kod prevođenja

Budući da se kod prevođenja radi o dva jezika, a čim su dva ona nisu ista, potrebno je poznavati jezične zakone kako jednoga tako i drugog jezika. Kako se ti zakoni u mnogim područjima ne podudaraju, nastaju problemi za one prevoditelje koji te zakone ne poznaju do u tančine. Problemi koji se prilikom prevođenja s hrvatskog na njemački javljaju, i

⁷ Usp. Perspekti: u tekstu označeni s:

(a) Zadar - Nacionalni parkovi i otoci. Izdavač: Turistička zajednica. 1993.

(b) Zadar - Plan Grada: Izdavači: Samoupravna interesna zajednica za turizam Zadar. Zavod za katastar i geodetske poslove. Izrada i reprodukcija: Zavod za kartografiju Geodetskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1981.

koji čine izvor mnogih pogrešaka, mogu se svrstati u četiri skupine. Problemi i pogreške koji proizlaze iz nepoznavanja jezičnih datosti na području:

- a) morfologije,
- b) sintakse,
- c) leksikologije i
- d) ortografije.

a) Područje morfologije

Na području morfologije možemo navesti veliki broj tipova pogrešaka pri prevođenju, no praktične analize pokazuju da se najveći broj pogrešaka javlja pri upotrebi

- člana (poznavanje gramatičkog roda imenica kao i poznavanje upotrebe člana u smislu kategorije da je nešto poznato ili nepoznato),
- deklinacije, kako imenica tako i pridjeva,
- prepozicija,
- glagolskih vremena, vidova ili aspekata,
- zamjenica.

Što se tiče prvog tipa pogrešaka, možemo reći da se gramatički rod u oba jezika ne podudara, u jednom jeziku, primjerice riječ *pismo* je muškog roda, dok je u drugom jeziku srednjeg roda. Pogledajmo sljedeći primjer:

"Klauster samostana na Pašmanu." (a)

"Abteikluster am Insel Pašman."

Kod ovog prijevoda imamo, kao prvo, jedno proširenje. Hrvatskom čitatelju je jasno da je *Pašman* jedan otok, no u njemačkom se to moralo navesti. I upravo kod riječi *otok* nastao je problem. Kako je *otok* u hrvatskom muškog roda, prevoditelj je mislio da je to i u njemačkom jeziku (greška interferencije, tj. prenošenja zakona jednog jezika na drugi) pa je stavio prepoziciju *am*, a ista se sastoji od prepozicije *an* i dativa muškog ili srednjeg roda *dem*. No, kako je *otok* u njemačkom ženskog roda, nije se moglo spojiti *an* i *dem*. Znači, moralo je doći *an* i dativ ženskog roda, naime *der*. Druga pogreška koja, zapravo, spada u područje prepozicije, no sada se mora protumačiti, jest upotreba prepozicije *an*. Ova prepozicija označava da je nešto pričvršćeno na plohu, kao npr. *an der Wand/na zidu*. Međutim, klauster nije pričvršćen na nikakvoj plohi, on je na otoku. Radi navedenog mora se/moralo se u prijevodu upotrijebiti prepoziciju *auf* i dativ od člana ženskog roda, naime *der*. Tako u njemačkom prijevodu ne smije stajati *am*, nego *auf der*. Međutim, kako je i riječ *Abteiklauster*

potpuno kriv prijevod, ovaj ćemo primjer uzeti za ilustraciju na području leksikologije. Pogledajmo sljedeći primjer koji pokazuje pogrešnu upotrebu člana.

"..., a Zadrani dočekaju papu Aleksandra..." (b)

"...und die Zadraner empfangen den Papst Alexander..."

Njemačka riječ *Papst* ima član samo u nominativu singulara da bi označila muški rod, no taj se član ne upotrebljava, jer se radi samo o jednoj osobi na svijetu. Isto tako se ne upotrebljava ni član kod riječi *Gott/Bog*. Ne smije se, dakle, reći *den Papst Alexander*, nego bez člana: *Papst Alexander*.

Što se tiče drugog tipa pogrešaka, može se reći da se deklinacija, kako imenica tako i pridjeva, u oba jezika skoro ni u kojem pogledu ne podudaraju, tako da prevoditelj koji u potpunosti ne poznaje jezična pravila, prilikom prijevodenja griješi. I ovu problematiku ćemo ilustrirati samo s nekoliko rečenica koje stoje kao primjeri za bezbroj pogrešaka.

"Kupanjem u čistom moru." (a)

"Baden im klarem Wasser."

U ovom primjeru radi se o pogreški koja rezultira iz razlike u deklinaciji pridjeva. U njemačkom jeziku se ovdje radi o slaboj deklinaciji pridjeva, budući da je *im* sastavljeno od *in dem*. U ovakvom slučaju pridjev dobiva nastavak *en*, pa bi onda tekst glasio *im klaren Wasser*. Sličan primjer imamo i u sljedećem skraćenom primjeru:

"..., gotike, renesanse do baroka uz čuvenu zbirku srebra i zlata."

(a)

"..., Gotik, Renaissance und Barock sowie die berühmte Gold-und Silber-Kirchen-Sammlungen."

Ako se radi o množini imenice, *Kirchen-Sammlungen*, a ovo jest množina, onda i pridjev mora stajati u množini, te onda mora glasiti *die berühmten*, a ne kako u tekstu stoji: *die berühmte*. Ako je, pak, u tekstu ispravno *die berühmte*, onda mora imenica stajati u singularu i glasiti *Kirchen-sammlung*, a ne kako u tekstu glasi: *Kirchen-Sammlungen*. Znači, radi se o greški koja ne dopušta ni teoretsku mogućnost da bar nešto bude ispravno.

I u trećem tipu pogrešaka nailazimo na mnogo problema. Kada se radi o području zamjenica, onda se ta problematika može prikazati na ovom primjeru.

"Zadar je grad u sjevernoj Dalmaciji, izvorno smješten na malom poluotoku (0,3 km²), s kojeg se je postupno proširio..." (b)

"Zadar ist eine Stadt in Norddalmatien, ursprünglich auf einer klainen Halbinsel (0,3 km²) aufgebaut von derer sie sich langsam..."

U hrvatskom jeziku, pošto je spomenut *grad*, nije potrebna relativna zamjenica, koja je zasigurno mogla doći iza riječi Dalmaciji; no u njemačkom je jeziku relativna zamjenica nužna, tako da iza riječi *Norddalmatien* mora doći relativna zamjenica *die*. Korektno bi onda tekst glasio da je Zadar grad/ *Stadt in Norddalmatien, die ursprünglich....* Druga pogreška u istom tekstu nalazi se u daljnjem prijevodu ondje gdje se u njemačkom jeziku upotrebljava posvojna zamjenica *von derer* umjesto relativne zamjenice *von der*. Kako su u oba slučaja zamjenice pogrešno upotrijebljene, jedan put ispuštena, a drugi put netočno dana, to je cjelokupni prijevod ne samo neispravan nego i nejasan.

U području koje obuhvaća glagolska vremena, vidove i radnje, nailazimo također na veliki broj problema i pogrešaka, a za ilustraciju navest ćemo samo jednu rečenicu u kojoj je nepravilno upotrijebljeno glagolsko vrijeme.

"Rapalskim ugovorom 1920. potpada (Zadar) pod Italiju, a 1944. je pripojen Hrvatskoj." (a)

"Mit dem Vertrag von Rapallo (1920) fällt Zadar und seine Umgebung an Italien und wurde erst im Jahre 1944 davon befreit und damit an Kroatien angeschlossen."

U njemačkom prijevodu upotrebljava se prezent od glagola *fallen*, znači *fällt*, premda se u cijeloj rečenici upotrebljava preterit, što je ionako u duhu njemačkog jezika kada se radi o povijesnom prikazivanju događaja. Pravilno vrijeme bilo bi dakle preterit, a taj oblik bi onda glasio *fiel*. No kako se u rečenici nalaze još dvije pogreške koje se tiču samih glagola, a ne toliko glagolskih vremena, to ćemo ih, preglednosti radi, također navesti. Upotreba korelata *davon* je potpuno pogrešna, budući da glagol *befreien von* nije pravilno povezan s korelatom. Ako se radi o glagolu *befreien von*, pa se onda od prepozicije *von* napravi korelat *davon*, onda to znači osloboditi nekoga od kakve stvari ili obaveze. No kako se ovdje radi o gradu koji je oslobođen od Italije, ne može se onda reći da je grad *davon befreit*, nego *von Italien befreit*. Da je grad oslobođen od problema vodoopskrbe, primjerice, moglo bi se reći *davon*, da se ne bi stalno ponavljalo od čega je oslobođen. Isto tako je i složenica *damit* kriva i nerazumljiva.

b) Područje sintakse

Područje sintakse nije veliko ishodište mogućih problema, time i pogrešaka, no jedan tip pogrešaka je jako zanimljiv i čest. Radi se naime o različitoj valentnosti glagola, što će reći da neki glagol u hrvatskom jeziku traži uz sebe, primjerice, dvije dopune, od kojih jedna mora stajati u nominativu, a druga u akuzativu, dok odgovarajući glagol traži u njemačkom također dvije dopune, no jednu u nominativu, a drugu u dativu. Tako glagol *sresti* tvori rečenicu s dopunama u nominativu i akuzativu, a njemački glagol *sresti/begegnen* tvori rečenicu s dopunama u nominativu i dativu. Nepoznavanje valentnosti glagola može dovesti do nerazumljivih prijevoda.

"Privlačne zadarske osobitosti nastaju prirodnim spajanjem tradicionalnih vrijednosti i suvremenih oblika života." (a)

"Es gibt der Stadt durch diese natürliche Verschmelzung von traditionellen Werten und Kulturgütern mit dem modernen Leben eine sehr reizvolle Atmosphäre."

Njemačka konstrukcija *es gibt/ima* traži uz sebe još dopuna (naravno, jedna je fakultativna, što ovdje nije važno), jednu naime u nominativu, a drugu u obliku prijedložnog objekta. Hrvatski glagol *imati* u smislu *postojati* traži jednu dopunu u genitivu i dopunu mjesta, naime *ima nečega negdje*. Međutim, niti *es gibt* niti *ima* ne veže uz sebe dativ, kako je, pak, u prijevodu navedeno. Kod navedenog prijevoda trebalo je uzeti glagol *geben* koji je trovalentan, kakva je ustvari i navedena rečenica. Tako onda imamo:

dopuna u nominativu: "Die natürliche Verschmelzung von traditionellen Werten und Kulturgütern mit dem modernen Leben

glagol: *gibt*

dopuna u dativu: *der Stadt*

dopuna u akuzativu: *eine sehr reizvolle Atmosphäre.*

Onakav prijevod, s konstrukcijom *es gibt*, kakav je naveden u prospektu, ne samo da je potpuno pogrešan, nego je u potpunosti nerazumljiv.

Upravo iz nepoznavanja valentnosti glagola nastaju često pogrešni i prijedložni objekti, zbog kojih prijevod opet postaje nerazumljiv.

"Za kralja Tomislava zadarski biskup učestvuje u radu crkvenih sabora u Splitu....." (b)

"Zur Regierungszeit des Königs Tomislavs nimmt der Zadarer-Bischof bei der Arbeit der Konzile in Split...teil."

Njemački glagol *teilnehmen* ima dopunu koja se javlja u obliku prijedložnog objekta, no ta dopuna ne počinje s prijedlogom *bei*, kako je u prijevodu navedeno, nego samo s prijedlogom *an*. Korektan prijevod bi onda glasio *nimmt der Zadarer-Bischof an der arbeit....teil*. Potpuno korektno bi bilo ako bi se izbacila riječ *die Arbeit/rad*, a onda bi prijevod glasio: *Er nahm aktiv....teil*.

c) Područje leksikologije

Na ovom području uočavaju se najveći problemi i najteže pogreške, budući da obujam značenja jedne riječi nije u oba jezika identičan. Greške iz ovog područja dovode do potpunog nerazumijevanja teksta, no one otkrivaju, pored nepoznavanja sadržaja riječi, često puta i nepoznavanje izvan jezičnih datosti koje su itekako važne. Počnimo s onim primjerom koji je naveden na početku.

"Klauster samostana na Pašmanu." (a)

"Abteiklauster am Insel Pašman."

Već smo ustanovili da se u ovoj rečenici radi o upotrebi krivog člana i krive prepozicije, ne može se dakle reći *am Insel*, nego *auf der Insel*. Pogledajmo sada pogreške iz područja leksikologije. Hrvatska riječ *klauster*, koja je preuzeta iz latinskog, ne postoji u njemačkom jeziku. Znači, *klauster* nije nikakav internacionalizam kao što je npr. riječ *familija*. Za hrvatsku posudenicu *klauster* uzimaju Nijemci svoju riječ *der Kreuzgang*. Nadalje, u oba jezika treba razlikovati između riječi *samostan* i riječi *opatija*. Opatije su one prostorije u kojima žive redovnici koji se ne bave samo molitvom i kontemplacijom, nego i proizvodnjom, te uz stambene zgrade imaju i druge objekte, gdje se nešto proizvodi. Radi se dakle o malim pogonima, a u takvim zgradama žive npr. benediktinci, dominikanci i dr. Upravo ovi redovi imaju na zapadu privredne pogone i oni su oni koji su narod učili raznim zanatima. Samostani su, pak, stambene zgrade u kojima žive redovnici koji se manje-više bave molitvom i kontemplacijom. Tako npr. franjevci žive u samostanima. Nijemci imaju za riječ *samostan* riječ *das Kloster*, a za riječ *opatija* riječ *die Abtei*. No, kako se na Pašmanu nalazi franjevački samostan, to se u prijevodu ne smije upotrijebiti *Abtei*. Ovdje se radi jednostavno o neznanju sadržaja riječi u jednom i drugom jeziku. Da bi na jednom mjestu vidjeli koliko pogrešaka dolazi samo u jednoj rečenici, navedimo je još jednom.

"Klauster samostana na Pašmanu." (a)
 krivi prijevod: "Abteiklauster am Insel Pašman."
 korektno: Klosterkreuzgang auf der Insel Pašman.

Sljedeći primjer iz područja leksikologije vidimo na ovoj rečenici.

"Simbol grada - Sv. Donat (9. st.)" (a)
 "Zadars Stadtsymbol - Hl. Donat (9. Jhr.)"

I ovaj kratki primjer ukazuje na više pogrešaka. U hrvatskom jeziku riječ *simbol* je donekle korektna, premda i hrvatski jezik poznaje riječi *biljeg*, *znak* i dr. U njemačkom jeziku, pak, treba striktno razlikovati između riječi *simbol/das Symbol* i riječi *znak/das Wahrzeichen*. U njemačkom jeziku je simbol nešto predmetno, što opet predstavlja nešto duhovno, ili na to asocira. Tako je, primjera radi, ruža simbol ljubavi, golub ili maslinova grančica simbol mira itd. Za ono što se misli da je Sv. Donat za Zadar, nije u njemačkom jeziku *Symbol*, nego *Wahrzeichen*; znači, ne simbol nego znak grada. Tako gledano trebalo je u prijevodu stajati *Zadars Wahrzeichen*.

Sljedeća greška nalazi se u izboru riječi *Hl.*, a radi se o skraćenici za riječ *heilig/svet*. U hrvatskom jeziku ne pravi se razlika između osobe koja je sveta i crkve koja je toj osobi posvećena, jer ispred jednog i drugoga imena stoji skraćenica *Sv.*, što znači *sveti*. U njemačkom jeziku to nipošto nije tako, budući da Nijemci za svetu osobu uzimaju pridjev *heilig/svet*, a za crkvu *sanctus/svet*. U gornjem prijevodu, kada se govori da je Sv. Donat simbol grada, onda se zasigurno nije mislilo na osobu nego na crkvu koja je toj osobi posvećena. Radi toga se nije nikako smjelo u prijevodu stavljati *Hl. Donat*, nego samo ime za crkvu, a to bi onda glasilo *St. Donatkirche*. Kako je u prijevodu napisano, strancu je nerazumljivo! Ova ista pogreška ponavlja se na istoj stranici prospekta još nekoliko puta.

Na temelju pogrešna prijevoda Nijemac može i hrvatsku religioznost shvatiti pogrešno. Tako se na jednom mjestu govori, da je Zadar skupio snage za obnovu, te da je samo u četrdeset godina napravio:

"...., mnoga umjetnička djela, među kojima je najznačajniji srebrni kovčeg (raka) Sv. Šimuna... ." (b)
 "...., so wie viele Kunstwerke, darunter das bedeutendste der Silberkoffer (die Gruft) des Hl. Simeno... ."

Ako se radi o moćima Sv. Šimuna, a o njima se stvarno radi, jer u hrvatskom tekstu i stoji u zagradama (*raka*), onda su tu moći, prema kojima se vjernik odnosi sa strahopoštovanjem, s pobožnošću itd. Takve moći se

onda nikako ne mogu čuvati u *Silberkoffer/srebrni kofer* kako u prijevodu stoji, nego se one čuvaju u *srebrnom kovčegu/škrinji*, što se na njemački jezik mora prevesti s rječju *der Silberschrein*. Nezgodno je jednom vjerniku strancu čuti da Hrvati moći svojih svetaca čuvaju u koferima.

Ukazati se može, isto tako, i na izbor riječi koje su donekle uvjetovane političkim uređenjem u jednoj zemlji. Tako, primjera radi, imamo u tekstu označenim s (a), koji je rađen prije dvije godine, iste riječi kao i u tekstu (b) koji je rađen 1981. Radi se dakle ili o istim prevoditeljima, ili o prevoditelju s istim svjetonazorom. Tako se u oba teksta obilježavaju vremena s oznakom *v.u.Z.* Ovdje se radi o skraćenici koja glasi *vor unserer Zeitrechnung/prije našeg računanja vremena/prije naše ere*. Isto tako nailazimo na skraćenicu *n.u.Z.*, što znači *nach unserer Zeitrechnung/poslije našeg računanja vremena/ poslije naše ere*. Kao prvo, ovdje treba navesti da u njemačkom jeziku takvo računanje ne postoji i da ga nitko ne razumije, budući da se ovdje, u ovom jeziku vrijeme računa u ono *vor Chr./prije Krista i ono nach Chr./poslije Krista*.

Isto tako, neće Nijemcima biti jasno ako Hrvati navode da su u Zadru od bure zaštićeni *vapnenjačkim grebenom u zaleđu* kada se to prevede s *geschützt mit einer kalkigen Klippe* (b). Bez obzira na druge greške, njemačka riječ *die Klippe* znači *stijena u moru*. Zadar je, pak od bure zaštićen *durch das Kalksteingebirge des Velebits*.

I u sljedećem primjeru imamo također neadekvatan izbor riječi:

"Zadar..., zatim postaje rimska kolonija te bizantinski teritorij."
(b)

"Später wurde es zu einer römischen Kolonie und danach von den Byzantinern besetzt."

Njemački glagol *werden* ima jako mnogo funkcija u njemačkom jeziku. Između ostalog može se raditi o punom glagolu, kada znači *postati*, može se raditi o pomoćnom glagolu, koji ima funkciju da označi glagolsko vrijeme ili stanje, može nadalje dolaziti u raznoraznim frazama, kao što je gore u navedenom prijevodu, no nažalost na potpuno kriv način. Glagol *werden* *zu/postati nešto: postati nečim* odnosi se na osobe, ako netko nije nešto pa je onda to postao, npr školovanjem. Međutim, nikako se ovaj glagol ne može odnositi na neki teritorij, te stoga u prijevodu mora stajati *wurde es römische Kolonie*.

Navedimo od mnogobrojnih primjera samo još jedan:

"U to doba nastali su ..., te okamenjeni cvijet grada - crkvice Stomarica." (b)

"In dieser Zeit sind ... entstanden, darunter ... die versteinerte Blume der Stadt - die kleine Ursula - Kirche oder Stomarica."

Pored drugih pogrešaka treba ovdje istaći smiješno izabrane riječi koje opisuju Stomaricu. Tu se naime govori o *okamenjenom cvijetu* koji je na njemački preveden s *die versteinerte Blume*. Bez obzira na hrvatski tekst, da li se radi o *kamenom* ili *okamenjenom cvijetu*, njemački tekst je nerazumljiv jer on iznosi da se radi o cvijetu koji je postao kamenom, znači o nekakvom fosilu. Njemački tekst bi morao glasiti *die steinerne Blume*, znači, crkvicu se naziva od milja jednom metaforičnom usporedbom, ona je naime *kameni cvijet*.

d) Područje ortografije

Što se tiče ortografije, tu se mogu naći pogreške raznih tipova, kao što su pravopisni znakovi, rastavljanje riječi, pisanje malim ili velikim slovima, pisanje sastavljeno ili rastavljeno itd. Primjer pogrešna, nepravilna razdvajanja riječi imamo u sljedećoj rečenici:

"Biograd am Meer liegt südlich von Zadar ..." (a)

Riječ *südlich* može se razdvojiti samo ovako *süd-lich*.

U sljedećem primjeru nedostaje zarez između glavne i relativne rečenice:

"Zadar ist eine Stadt in Norddalmatien ursprünglich ..." (b)

Ovdje, kako je rečeno, nedostaje relativna zamjenica, ispred koje mora stajati zarez, naime, *Norddalmatien, die ...*

3. Zaključak

Prevođenje je stručna jezična disciplina koja je od velike važnosti za međuljudsko sporazumijevanje. No koliko je prevođenje važno, toliko je ono i teško i zahtjevno. Ako želimo odrediti područja iz kojih naviru problemi i pogreške prilikom prevođenja, može se reći, da se najveći broj pogrešaka javlja na području leksikologije, zatim morfologije, pa sintakse, a onda ortografije.

Ako bi se pri tome pogreške vrednovala, naime zbog kojih se pogreška pojedini prijevodi ne mogu razumjeti, onda se mora reći da poteškoće koje nastaju u području leksikologije najviše otežavaju razumijevanje prevedenog teksta. Pitanja i pogreške iz morfologije se također mogu

razumjeti, no Nijemac će uvijek malo ustuknuti ako se imenicama njegova jezika daje drugi gramatički rod ili ako se neka prepozicija pogrešno upotrijebi. Pitanje sintakse je takve naravi da će čitatelj morati kod krivog prijevoda upotrebiti više vremena da bi shvatio neku rečenicu, budući da je u njoj npr. pogrešan redosljed rečeničnih elemenata, ili pogrešno upotrebljena valentnost nekog glagola i sl. Pogreške iz područja ortografije lakše će se razumjeti, budući da čitatelj zna svoj jezik, pa će vidjeti da je neka riječ samo krivo razdvojena i sl.

Kako svaka proizvedena stvar mora imati kvalitetu, tako bi i prevođenje moralo biti kvalitetno, a kvaliteta se u prijevodu ostvaruje upravo u sitnim stvarima, u pravom izboru riječi, u poznavanju jezičnih zakona itd. Biti dobar prevoditelj znači dakle, biti velik u malim pitanjima jezika, poznavati i jedan i drugi jezik, ali oba do u tančine!

*Pavao Mikić: PROBLEME BEIN ÜBERSEKEN AUS DEM
KROATISCHEN IUS DEUTSCHE*

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Artikel beschreibt die Übersetzungsproblematik in Texten, die aus dem Kroatischen ins Deutsche übersetzt werden. Die praktischen Untersuchungen zeigen, daß diese Probleme mannigfaltig sind; sie stammen aus den Bereichen Morphologie, Syntax, Lexikologie und Orthographie. Die dabei gemachten Fehler lassen den Text in der Zielsprache oft unverständlich erscheinen.